

Ilustrirani Slovenec

Leto V Tedenska priloga »Slovenca« (št. 216) z dne 22. IX. 1929 Štev. 38

Motiv z ljubljanskega trga

Foto Krašovec

Spodaj:

K bojem v Palestini

Čprav so poslali Angleži v Palestino že znatno število vojaštva in vsakovrstnega vojnega materiala, se vendarle krvavi spopadi med domačimi Arabci in judovskimi kolonisti stalno nadaljujejo. Padlo je v teh bojih že nad 200 oseb, več judovskih naselbin je pa skoro popolnoma porušenih. Slika nam kaže eno izmed uničenih judovskih hiš iz okolice Jeruzalema.

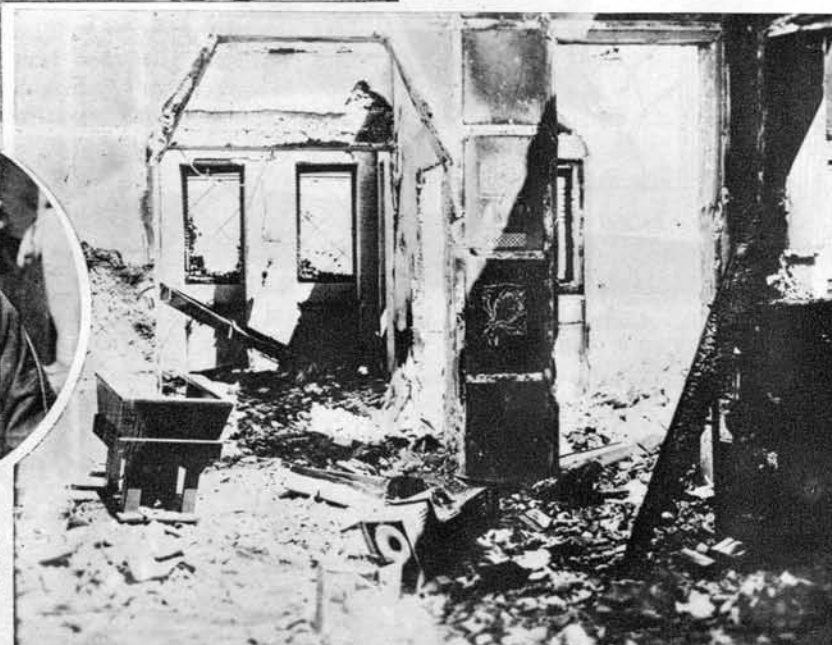
Zaključek šaaške konference:

Angleški zunanji minister Henderson bere sklenjene protokole o izpraznitvi Porenja. Čprav je prišlo na konferenci ponovno do ostrih spopadov, se je vendarle srečno zaključila in vsi državniki poudarjajo njen velevažni pomen, češ da je šele ona izvršila končno likvidacijo vojne.

El Utraš

vodja Arabcev, ki baje pripravlja pohod velikih čet iz notranjosti Arabije proti palestinskim judom.

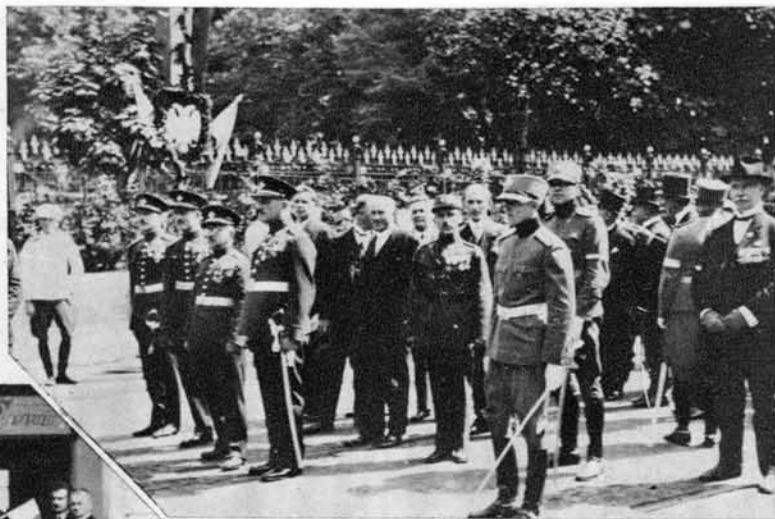

Pogled na del zaključnega zborovanja 66. nemškega katoliškega šfoda

ki se je vršil zadnje dni avgusta v Freiburgu ob ogromni udeležbi nemških katolikov. Letošnji nemški katoliški shod je obravnaval zlasti vprašanje krščanske vzgoje otrok in obnovitve krščanske družine, razen tega je pa ugotovil tudi popolno enotnost celokupnega nemškega katoliškega gibanja.

S kongresa „Fidaca“ v Belgradu

Prve dni septembra se je vršilo v Belgradu veliko zborovanje zveze bojevnikov antantnih držav med svetovno vojno, ki je znana pod imenom »Fidaca«. Prispeli so ob tej priliki množestvilni zastopniki iz Francije, Anglije, Italije, Belgije, Češkoslovaške in drugih zavezniških držav, ki so bili sprejeti z vsemi svečanostmi. Na povratku so v različnih skupinah obiskali še Sarajevo, Dalmacijo in Zagreb.

S kongresa „Fidaca“ v Belgradu

skupina češkoslovaških častnikov ob priliki slavnostnega spreveda pred dvorom.

Na levi:

Bivše francoske in angleške bolničarke na solunski fronti.

Na desni:

Polaganje temeljnega kamna za pravoslavno cerkev v Celju

prvo v Sloveniji. Ker služijo po slovenskih garnizijskih mestih predvsem srbski častniki in vojaki, se je čutila že več let potreba po gradnji pravoslavnih cerkev zanje. Prva bo stala v Celju, za katero so dne 1. septembra slovesno položili temeljni kamen. Slika nam kaže tozadevni obred s patriarhovim odposlancem, škofom dr. Irenejem v sredini.

Slike k Slovenskemu biografskemu leksikonu

Na levi:

Božmar Matej

glasbenik, rojen 1869 v Vodicaх pri Kamniku. Po dovršeni orglarski šoli je služil kot organist po raznih krajih Slovenije, od 1905—1923 je deloval na glasbenem in prosvetnem polju v Clevelandu (Amerika), sedaj pa živi v Višnji gori.

Na desni:

Kette Dragotin

pesnik, rojen 1876 na Premu na Notranjskem. Po burnih gimnazijskih letih in maturi je moral za tri leta k vojakom, kjer si je nakopal jetiko in 1899 umrl. Njegove pesmi je izdal šele po pesnikovi smrti Anton Aškerc.

Kropa in Kamna gorica

Gradšč fužinarjev Mozzol v Kropl
iz l. 1620., sedaj osnovna šola.

Na levi: **Ostanki starilj plavžov** „Zgornja fužina“ v Kropl, ki so pa sedaj že porušeni.

Stari žilni portal v Kamni gorici

Na desni: **Stari „vlgenci“** (ročne delavnice) v Kropl.

V prejšnjih stoletjih je bilo železarstvo po Kranjskem v velikem cvetu. Ko je zmanjkalo rude in je nastopila zunanja konkurenca, je pa razen na Jesenicah, v Trziču, Kropl in Kamni gorici popolnoma zamrlo. Na Jesenicah se je pred 50 leti začela razvijati moderna železarna, v Trziču deluje še par kovaških industrij za poljsko orodje, v Kropl in pol ure oddaljeni Kamni gorici pa je ostalo žebeljarstvo živo, ko je od ročnega dela prešlo večinoma k strojni produkciji. Železarstvo je bilo v Kropl in Kamni gorici ter železnih doma že v 13. in 14. stoletju, če ne prej. Rudo so nabirali in oglje žgali po okoliških hribih slovenski domačini. Fužinarji so bili večinoma italijanske narodnosti; med fužinskimi delavci in žebeljarji je bilo tudi nekaj koroške krvi. Od primitivnih topišč po obronkih in lazih so prešli v doline k vodam in postavljali stalne peči v 15. in 16. stoletju. V Kropl so Spodnjo fužino (o letu postanka Zgornje fužine ne vemo) postavili l. 1558., kakor priča kamen v še sedaj ohranjenem in uporabljenem vodnem nabiralniku. V Kamni gorici je nastala fužina najbrž v isti dobi, Cesar Ferdinand I. je l. 1553. izdal poseben rudarski zakon za Kropl, Kamno gorico in Kolnico (pri Kamni gorici) in sicer na prošnjo in predlog fužinarjev; v tej »Bergordnung« se večkrat omenja, da so te naprave že stare in da so začele napredovati.

V začetku 19. stoletja so postavili nove večje peči za neprekinjen obrat, l. 1828. pa v Kropl celo novo valjavnico.

Ker je istočasno tudi žebeljarstvo izgubljalo trg zaradi strojnih izdelkov, je bila konec prejšnjega sto-

Hiše ob Kroplrici

Pogled na Kropl, središče stare slovenske železne industrije.

„Vlgenci“ v Kamni gorici s farno cerkvijo sv. Trojice.

letja v Kropl in Kamni gorici velika brezposelnost in stiska. Po prizadevanju tedanjega župnika Hoeningmanna in prezgodaj umrlega kroparskega rojaka dr. V. Supana ter Trg. in obrtne zbornice v Ljubljani ozir. njenega tajnika do. svetnika Murnika se je združilo l. 1894. nekaj kroparskih obrtnikov in trgovcev z žebli v »Proo zadrugo za žebeljarski obrt in druge izdelke iz železa v Kropl«. Po hudih notranjih in zunanjih bojih je zadruga združila v teku let skoraj vse žebeljarje iz Kropl in po letu 1904. tudi iz Kamne gorice in je ročno delo že večinoma zamenjala s strojnimi izdelki, vedno pažeč, da bi svoj prootni namen — zaposlitev delavcev v Kropl in Kamni gorici — tudi v bodoče mogla izpolnjevati. — Danes ima 280 uslužbencev in je napravila v zadnjem letu v izdelkih čez 10 milijonov Din prometa, plač pa je dala za čez 2.4 milijonov Din. Glavni izdelki so žebli, vijaki in maticice. Ostala žebeljarska podjetja v Kropl in Kamni gorici zaposlujejo do 30 ročnih in nekaj strojnih delavcev ob letnem prometu do 1.5 milijona Din.

Kot kraja z obilno zgodovino nudita Kropl in Kamna gorica tudi sicer dosti starinskih krajevnih in kulturnih zanimivosti. Od teh prinašamo nekaj posnetkov. Trd je kruh, ki si ga služijo kroparski in kamnogoriški žebeljarji že od nekdaj, saj stoji pri mehovitih in nakovalih, prav kakor jih opeva O. Župančičeva pesnitev »Žebeljarji«, od prvih jutranjih ur do pozne noči brez prestanka ose: otroci, žene, možje in starčki, vendar jih je zadruga s svojo tovarno rešila gospodarskega propada in jim s svojimi izdelki edina more jamčiti obstoj tudi v bodoče.

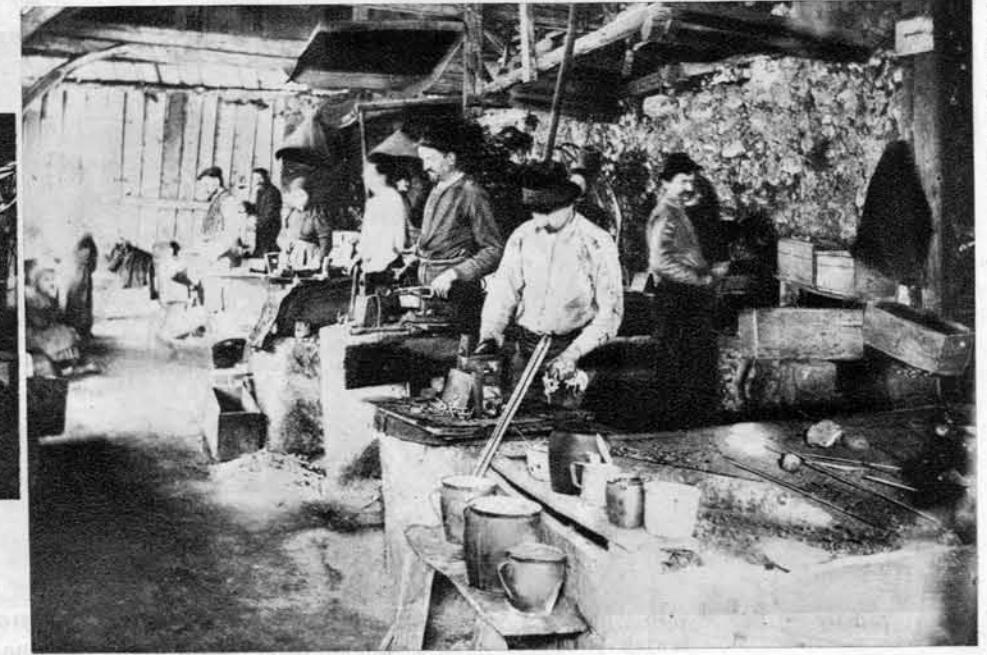
Pogled na žebeljarsko tovarno v Kropl

Na levi: **Stari „vlgenci“ v Kamni gorici**

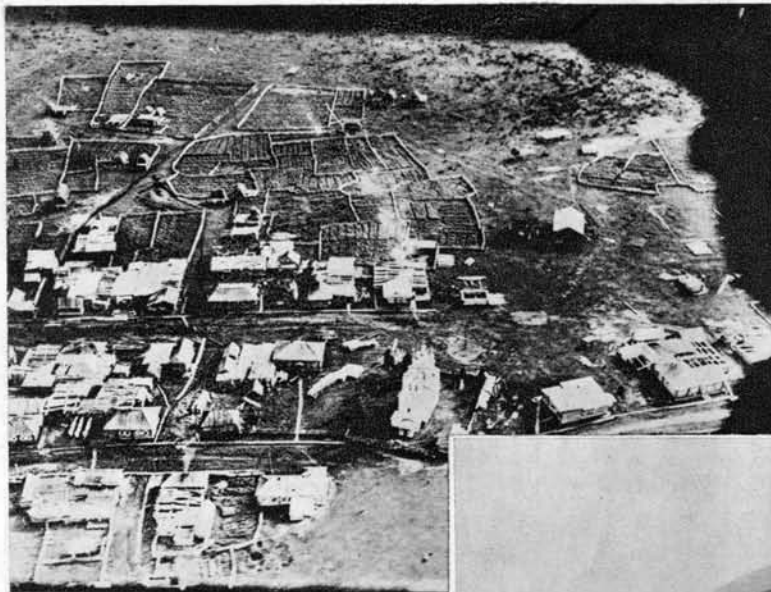
Oddelek za izdelovanje orodja tovarne v Kropl

Na desni: **Pogled v stare „vlgence“ v Kropl**

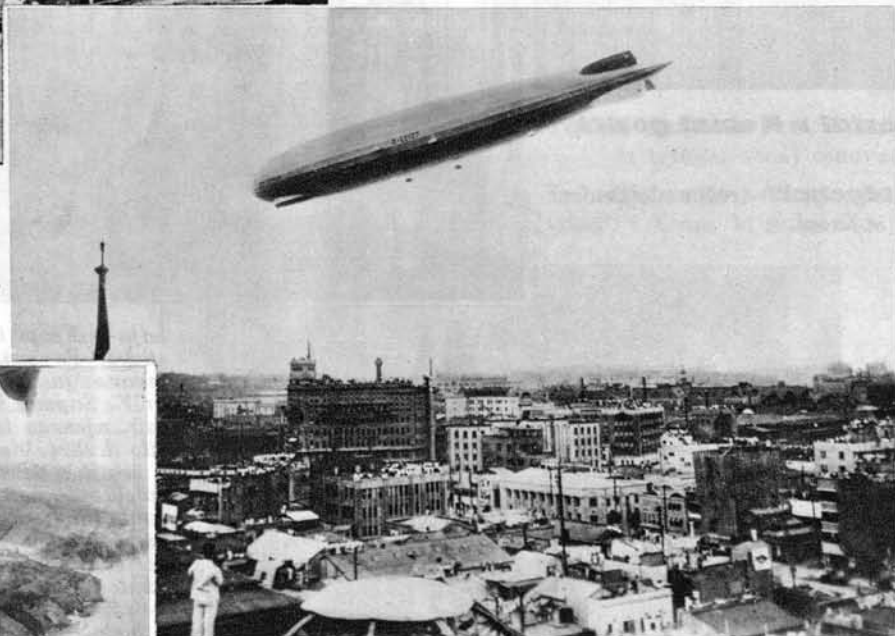
S Zeppelinom okrog sveta

Ko se je pred par meseci moral Zeppelin zaradi odpovedi par motorjev vrniti z namernega poleta v Ameriko, je velik del svetovnega časopisja zagnal hrup in odrekal Zeppelinom sposobnost, da bi prišli resno v poštev kot transportno sredstvo. Sam Mussolini je napisal v liste članek in izjavil, da zrakoplovi nimajo nobene bodočnosti. Toda vztrajni in na višku moderne tehnike stoječi Nemci niso odnehali. Da zabrišejo tedanjo smolo, so organizirali meseca avgusta nov polet, a ne le v Ameriko, temveč — okrog sveta. Dvignil se je Zeppelin iz Friedrichshafna 15. avgusta zjutraj,

Zeppelin nad sibirskim mestom Jakutsk

Spodaj:
Zeppelin doseže japonsko obalo

Zeppelin nad Tokijem,
prestolnico Japonske.

Spodaj:
Pogled s Zeppelina na Chicago
po ulicah je dobro opaziti silne množice ljudstva, ki opazujejo polet zračnega velikana.

plul preko Rusije in Sibirije ter prispel je 19. avgusta med nepopisnim navdušenjem prebivalstva v Tokijo, kjer je prvič pristal. Od tu je nadaljeval pot 25. avgusta preko Tihega oceana, pristal 26. avgusta v Los Angelesu, odletel naslednjega dne dalje in je prispel 29. avgusta v Lakehurst v Vzhodni Ameriki. Tu je ostal dva dni in nastopil 1. septembra zadnjo etapo svojega poleta. Dne 4. septembra zjutraj je bil zopet doma v Friedrichshafnu. Tako je preletel zrakoplov v 20 dneh in 4 urah ogromno pot okroglo 37.000 km s povprečno brzino 107 km na uro in dosegel ob tej priliki celo vrsto novih rekordov, nemškemu narodu pa je priboril več slave in koristi nego največje zmage v vojni.

Na levi: **Pogled s Zeppelina na gorovje Arizone**
med vožnjo preko Severne Amerike.

Ivan Ciber

strojnik »Jugoslovanske tiskarne«, ki bo praznoval jutri 40 letnico svojega zaposlenja v našem zavodu, meseca junija lanskega leta je pa praznoval 50 letnico svojega tiskarskega poklica.

»Uspeh Milčinskijevega komičnega čtiva v našem radiju«. — Ta slika je prav posrečena fotografska šala, prikazuje namreč občeznanelega rajhenburškega komika v 5 pozah na isti sliki.

(Foto Bavec, Rajhenburg.)

Dva nova društvena domova

so zopet blagoslovili pretekli mesec na Slovenskem. Zgornja slika nam kaže »Slomskov dom« v Št. Vidu pri Ptujju, ki ga je blagoslovil sam mariborski škof in je tem pomembnejši, ker je bil Št. Vid pred vojno zakrknjeno nemškutarsko gnezdo. Slika na desni nam kaže slovesno blagoslovitev prosvetnega doma v Begunjah pri Cerknici. Naj bi bila oba domova močni trdnjavi slovenske in katoliške mladine.

S skupščine obč. namešč. Slovenije, ki se je vršila 31. 8. in 1. 9. v Ptujju.

in ki združuje uslužbence vseh naših avtonomnih mest ter obeh slovenskih oblastnih odborov. Ob tej priliki je bila sklenjena ustanovitev Zveze vseh občinskih nameščencev v državi.

Fr. Šuklje:

Nekaj o vinski trgovini v Sloveniji**Tone Skala**

(Iz zbirke „Mariborski portreti.“)

Kedo jih še pozna, krepka možaka na naši podobi? Skoro bi dejali, da sta to utemeljitelja slovenske vinske trgovine.

Oni veliki postavni mož z resnim možatim obrazom, pristen Gorenjec v narodni noši, slavni **Pavlin**, po domače „Francék“ iz Podbrezja in zraven njega, s kozarcem v roki, šegavi **Tina Šturm** iz Polič!

Prijatelja sta si bila, ozko združena v trgovskih poslih in v življenju. Vedno sta hodila skupaj kupovat vino na Hrvaško, in Hrvatje, tudi tisti, ki „Kranjcev“ nikakor ne marajo, so z velikim spoštovanjem sprejemali ta dva gorenjska kupca, znana po svojem poštenju, a tudi po solidnosti „našpikanih“ listnic, ki sta

jih jemala seboj na pot na Hrvaško. Kaj posebno sta se vjemala in dopolnjevala, Francek in Tina! Prvi, molčeč in težak, obdarovan z finim okusom za vinsko presojo, drugi pa z namazanim jezikom, kateremu se trdovratni prodajalec naposled vendar ni mogel ustaviti! In Tina Šturm je povedal vsakemu svoje ter se kar nič ni „žiniral“, niti v visokoaristokratski družbi ne! Pripoveduje se o njem sledeče: Kupila sta bila v Jaski vino pri graščakinji grofici Erdödy ter sta bila povabljena na obed. Pri mizi v sredi priletna grolica, na obeh straneh vrla naša Gorenjca. Obed je pri kraju, a predno se poslovita, obrne se Šturm še do plemenite dame z dobrohotnim nasvetom: „Pa še nekaj, gnadjiva grofica, pustite vino le lepo na miru, nič ne „pančati“, to razumeva mi dva veliko bolje kakor Vi!“ —

Oba veljaka že zdavno krije hladna zemlja, toda hiši še stojita trdni in našla sta zlasti na Kranjskem dokaj posnemovalcev svoje trgovinske realnosti. Še imamo na Kranjskem v vinski trgovini, ki je precej povsod drugod v rokah „izvoljenega ljudstva“, skoraj same poštene domače tvrdke. Da le nekatere navedemo: Petra Štepic v Šiški, Mejača in Vodéta v Komendi in še nekaj drugih.

Manj ugodno v narodnem oziru je na slovenskem Štajerskem. Tam so velike vinske tvrdke še v nemških rokah. Bouvier, Fürst, Pfiemer, dalje Pugel & Roßmann so Nemci, od Slovencev poznamo skoro edinega Petrovarja iz Ivanjkovcev, ki bi se „na debelo“ v večjem stilu bavil z vinsko trgovino.

Ni čuda, saj tam niso imeli za vzgled takih veljakov kakor sta bila na Kranjskem France Pavlin in Tina Šturm!

Vinska trgovina, ki si jo čedalje bolj osvajajo zadruge producentov, pa preživlja dandanes težke krize zaradi hude konkurence.

Car Berendej.

(Povest iz sibirskega pragozda.)

XVIII. POGlavJE.

Vedenej Savič si je s prsti zavihal bradico. — Tudi jaz sem tako sodil, dokler sem bil še mlad, — je odgovoril. — Navidez je to seveda sama objestnost; če pa človeku v dušo pogledate, boste videli, da ni zmožen izraziti, kar v njem vre. Potreboval bi besed, a namesto njih ima samo bikovsko tuljenje. Zato žuga človek s pestjo v obraz. A po razgrajanju se bo zjokal... saj se mu joče duša, ker je izgubila božjo podobo. Verujte mi, da je vedno tako...

Medtem je pričelo deževati.

— Kaj pa stojimo tu na vlažnem? Pojdita k meni, — je povabila Grunja.

Vedenej Savič in Grigorij sta odkorakala v njeno kamrico. Ni bila velika, zato pa se je kar lesketala: brez vsakega posebnega razkošja je kazala tako snago in red, da se redko kaj sličnega vidi tudi po gosposkih hišah. Domačica je oba gosta posadila k mizi in šla poskrbeti za čaj. Plavolasec je prinesel samovar. Pozvali so še Nilko, pa se lotili čajepitja. Dekle se je privadilo tujcem in postalo nekoliko manj redkobesedno. Sicer ni vsega pripovedovala, marsikaj je zamolčala, vendar pa so gostje razumeli, da se slabo počuti v očetovi hiši. Petrá Mosejič je neprestano v pijanski blaznosti, počenja nespodobnosti in razgraja. Brata pa sta, kakor volkova, vedno zase: s svojimi pajdaši popivata, se pretepata ali se potepata po stepi. Po pravici povedano, pravi brlog...

Tudi Vedenej Savič je marsikaj povedal tega, kar so spotoma doživeli. Ob čaju in razgovoru jim je kar hitro minil čas.

— Petrá Mosejič danes dolgo spi! — je rekel poslovodja. A čim je to izustil, so že zastokala in zaskripala v kamrici zraven tla pod bosimi nogami.

— Oče... je rekla Grunja. — Če bo mogoče, ga spomnim na denar! Vrata so se odprla, in prikazal se je gospodar, — ves rdeč, zaspan, razcefran.

— Kvasa!* — je zahripal že na pragu.

Hči je vstala in odšla, oče pa se je zgrudil na njen stol.

— Čaj pijete?

— Malo si ga privoščimo, se je odzval Vedenej Savič.

— Kako pa ste vi izvolili počivati?

— Slabo, davi me! — Vabilin je sunil s prstom v odprti ovratnik pri srajci in kaftanu.

Grunja je prinesla temnega kvasa poln velik korec. Vabilin ga je prijel z obema rokama in začel požirati v eni sapi kakor konj. Naposled je dvignil glavo in hčerki pomolil prazen korec.

— Dobro! — je zamrmral. — Osveži! Ali si pil kvas?

— Ne, prosim, s čajem sem se zabaval, — je odgovoril Vedenej Savič.

— Po žganju je kvas najboljša reč. Kako pa tega ne veš, če si pijanec?

— Od kedaj pa sem pijanec, prosim?

— Že prav! Po kom pa so danes hudiči skakali? Saj se še spominjam, na lastne oči sem videl!

Grunja je pomežiknila Vedeneju Saviču, češ, da nikaar mu ne ugovarjaj. Ta je obmolknil in povesil oči, kakor da bi res bil kriv.

— Le pazi! Me ne boš nalagal, nikoli ne! No, kaj molčiš?

— Boji se, da ga bodo ošteli: na gospodarjev denar vedno misli! — je reklo dekle.

— Boji se, a?

— Menda. Koliko je bilo blizu petičnih ljudi, a se ni Matvej Palič na nje obrnil: poslal me je k vam tisoče verst daleč, samo na vas se zanaša, kakor na Boga!

* Kvas je domača kislja pijača.

(Dalje prihodnjič.)